

اخبار قزوین

در روزنامه وقایع اتفاقیه، روزنامه دولت علیه ایران
روزنامه ایران، روزنامه ایران سلطانی
روزنامه ایران دارالخلافة باهره

۱۳۲۶، ۱۳۲۷ هجری قمری

به کوشش
مهریاد بیژنکاری

شهرداری قزوین
سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین
۱۳۹۳

سرشناسه	: پرهیزکاری، مهرزاد، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور	: اخبار قزوین : در روزنامه وقایع اتفاقیه، روزنامه دولت ایران، روزنامه ایران سلطانی و روزنامه ایران دارالخلافه باهره ۱۳۶۷-۱۳۲۶ هجری قمری
مشخصات نشر	: تهران: ره آورد مهر، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۲۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۲۸۸-۵-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: مطبوعات - ایران - قزوین - تاریخ
موضوع	: نشریات ادواری فارسی - ایران - قزوین
موضوع	: روزنامه‌نگاری - ایران - قزوین
موضوع	: مطبوعات - ایران - قزوین - تاریخ
موضوع	: قزوین
رده یابی	: ۹۶۱۳۹۳ ی.الف / PN۵۴۴۹
رده بندی دیسی	: ۰۷۹/۵۵۲۶
شماره ثبت کتابخانه	: ۳۵۱۲۵۴۸

خبر قزوین
در روزنامه وقایع اتفاقیه، روزنامه دولت علیه ایران
روزنامه ایران، روزنامه ایران سلطانی
و روزنامه ایران دارالخلافه باهره
۱۳۶۷-۱۳۲۶ هجری قمری

به کوشش: مهرزاد پرهیزکاری
شهرداری قزوین
سازمان نوسازی و بهسازی قزوین

ناشر: ره آورد مهر

تهران، بزرگراه نواب، خیابان محبوب مجاز غربی
 کوچه حاج علی یزدی، پلاک ۵، طبقه چهارم، واحد ۱۱، تلفن: ۰۲۱۴۵۲۳۱

مدیر هنری: مسعود یزدان مهر

لیتوگرافی و چاپ: خاتم / صحافی: دلشاد

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ نخست: ۱۳۹۳

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۳۲۸۸ - ۵ - ۷

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای شهرداری قزوین محفوظ است.

سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین
 خیابان امام خمینی، عمارت تاریخی طوطی ۲۳۲۴۶۶۵۶ - ۲۸

فهرست

۷ پیشگفتار

۹ مقدمه

۱۳ روزنامه وقایع اتفاقیه

۸۳ روزنامه دولت علیه ایران

۱۱۱ روزنامه ایران

۲۸۲ روزنامه ایران سلطانی

۲۹۳ روزنامه دارالخلافت باهره

۳۰۶ منابع

۳۰۷ نمایه

پیشگفتار

سازمان نوسازی و بهسازی قزوین از بدو تأسیس همواره در عرصه‌های مختلف اجرایی و مطالعاتی مرتبط با بافت شهر قزوین فعال بوده که عمده این فعالیت‌ها در بافت تاریخی متمرکز گردیده است. این سازمان در کنار امور طراحی و اجرای پروژه‌های بزرگ تلاش کرده تا با مطالعات هرچه دقیق‌تر روی شهر امکان رسیدن به سطح بالاتری از کیفیت را فراهم سازد. پژوهش‌های بنیادین و تاریخ شهر بخشی از مطالعات یاد شده است. این مطالعات ضمن بیان اطلاعاتی که می‌تواند مبنای طرح‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در موضوعات شهری قرار گیرد، و خود مبنایی برای دیگر مطالعات شهری باشد، میتواند در بردارنده‌ی ارزش‌های شهری است، به تعبیری دیگر حاوی بخشی از ابعاد شهر بر طبق تاریخ است.

دیدگاه اخیر این اطلاعات را تبدیل به بخشی از میراث شهری می‌نماید که با گذشت ایام در زیر غبار تاریخ پنهان شده است و با نمایان شدن، هویت شهر جلای بیشتری می‌یابد. بنابر این آشکارسازی این اطلاعات که گذشته‌ی شهر را در خود دارد به نوعی می‌تواند حفاظت از میراث ناملموس شهر قلمداد گردد.

اثر حاضر استخراج متون مرتبط به قزوین از اولین روزنامه‌های ملی ایران است که در دوره قاجاریه به طبع رسیده‌اند و اطلاعات مهم و سودمندی را درباره شهر بدست می‌دهد. اطلاعاتی از وضعیت شهر، مردم، حکام و فرمانداران، رویدادهای مهم، حوادث و... که هر یک در زمینه‌های مختلف تاریخی، اجتماعی و کالبدی دارای ارزش فراوانی است. نمایان‌سازی قزوین همچنین نمایان‌گر ارتباط شهر با پایتخت و جایگاه و اهمیت این حاکم‌نشین است.

این پژوهش سرآغاز سلسله پژوهش‌های بنیادینی است که توسط سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین و حمایت شهرداری به انجام می‌رسد و توسط آقای مهندس بهمن‌کار انجام پذیرفته که از پژوهش‌گران این حوزه و قبلاً مطالعاتی را در این زمینه داشته است.

همراهی و حمایت‌های آقای مهندس نصرتی، شهردار محترم شهر قزوین، اعضای محترم شورای اسلامی شهر و همچنین اعضای محترم هیئت مدیره‌ی سازمان نوسازی و بهسازی شهر قزوین سهم بالایی در شکل‌گیری این اثر ارزشمند داشته است که بدین وسیله تشکر و قدردانی خود را از ایشان ابراز می‌نماید و امیدوار است با تداوم حمایت‌های خویش موجبات پدید آمدن آثار آتی را فراهم نمایند.

علیرضا خزائلی

مدیرعامل سازمان

نوسازی و بهسازی شهر قزوین

مقدمه

روزنامه‌ها از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی در خصوص اخبار و وقایع به شمار می‌روند. اگرچه گاهی متن خبر در روزنامه به گونه‌ای دیگر انعکاس می‌یابد و از واقعیت فاصله می‌گیرد، اما بیان برخی جزئیات و تاریخ‌ها مستند و دقیق قلم، از جهتی، روزنامه‌ها را بر دیگر منابع دست‌اول برتری می‌بخشد. طبع روزنامه در ایران به امری قاجار باز می‌گردد و اولین روزنامه‌ی ملی که توسط دولت به چاپ رسید روزنامه ولایت‌الافتخار بود که اولین شماره آن، پنجم ربیع‌الثانی ۱۲۶۷ هجری قمری منتشر گردید. روزنامه ولایت‌الافتخار پس از انتشار ۴۷۱ شماره، جای خود را به روزنامه دولت علیه ایران داد. اولین شماره روزنامه دولت علیه ایران در ادامه شماره‌های روزنامه وقایع اتفاقیه در تاریخ نوزدهم صفر ۱۲۷۷ هجری قمری منتشر و تا شماره ۶۵۰ ادامه یافت. در یازدهم محرم ۱۲۸۸ با انتشار اولین شماره روزنامه ایران، دوره چاپ روزنامه دولت علیه نیز به پایان رسید و روزنامه ایران به عنوان روزنامه رسمی (دولتی) ادامه‌دار انتشار اخبار از طرف حکومت مرکزی گردید. شمارگان روزنامه ایران از یک آغاز شد و تا سال ۱۳۳۲ ادامه یافت. این روزنامه، اخبار کشور را تا ذیحجه ۱۳۳۰ هجری قمری، یعنی حدود سی و دو سال پوشش داد. انتشار واپسین شماره‌های روزنامه ایران نشان از بی‌نظمی در چاپ داشت. در روزنامه ایران سلطانی و سپس روزنامه ایران دارالخلافه باهره ادامه پیدا کرد. روزنامه ایران سلطانی بعد از تازم‌ای را در شماره‌گذاری روزنامه‌ها در پیش گرفت. اولین شماره این روزنامه در محرم ۱۳۰۱ در پای شماره یک، سال پنجاه و ششم بود؛ و این سال به آغاز سلطنت ناصرالدین شاه باز می‌گردد که به نوعی مبدأ تجدیدگرایی ایران (علمی-صنعتی) به شمار رفته و توسط محمدحسن خان اعتمادالسلطنه در المآثر و الآثار به کار برده شده بود. این شماره‌گذاری در آخرین سال انتشار روزنامه ایران دارالخلافه باهره به سال سی و نهم با مبدأ انتشار روزنامه ایران تصحیح گردید. انتشار روزنامه ایران (روزنامه ایران سلطانی و روزنامه دارالخلافه باهره) تا ربیع‌الثانی سال ۱۳۲۶ هجری قمری (با وجود بی‌نظمی و تأخیر در انتشار) ادامه داشت و پس از آن متوقف گردید.

بررسی اخبار روزنامه‌های فوق‌الذکر نوعی محافظه‌کاری را در نحوه‌ی نگارش و اشاعه‌ی خبرها نمایان می‌سازد. غالب خبرها بر جو آرام اجتماعی و کوشش دولت مرکزی و حکام ولایات بر رفاه مردم تأکید دارند و این نشان از نوعی محافظه‌کاری در انتشار اخبار است. اما این موضوع را نباید دال بر عدم ارزش این منابع انگاشت، زیرا با مطالعه، مقایسه و تحلیل بسیاری از اخبار، امکان تقرب به واقعیت پدید می‌آید؛ همچنین اطلاعات و اخباری در روزنامه‌ها درج شده که در هیچ‌یک از منابع دیگر نگاشته نشده است. (به عنوان مثال می‌توان به قیمت ارزاق و عوامل افزایش و کاهش آن اشاره نمود)

این حاضر مجموعه‌ی خبرهای مربوط به قزوین را شامل می‌گردد که در روزنامه وقایع الحاقیه روزنامه دولت علیه، روزنامه ایران، روزنامه ایران سلطانی و روزنامه ایران دارالخلافه باهر درج گردیده است. این اخبار دایره زمانی ۶۰ سال را یعنی از سال ۱۲۶۷ تا سال ۱۳۲۶ هجری قمری شامل می‌گردد. معیارهای انتخاب منابع را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

- ۱- مجموعه‌ی منابع می‌باشد (در پایتخت طبع شده و اخبار سراسر کشور را شامل گردد)
 - ۲- مجموعه روزنامه‌ها باشد (بشدت بر بخشی شماره‌ها از ارزش استناد گردآوری می‌کاهد)
 - ۳- مجموعه روزنامه‌ها دارای تسلسل باشند (تسلسل چاپ باعث عدم گسستگی در روند اخبار می‌شود)
- این دایره انتخاب اگرچه وسیع نیست اما گسترش را در آینده دارد) اما با محدودیت‌های موصوف، تصویر کلی اوضاع قزوین را از دیدگاه کتابت مروری ارائه می‌دهد. علاوه بر این اطلاعات ارزشمندی در زمینه‌های مختلف از اخبار قابل استخراج است. در دیگر منابع مکتوب مشاهده نمی‌گردد.
- در گردآوری و تدوین اخبار قزوین، تلاش شده تا با روش و تدوین روشمند، ضمن ارائه‌ی کیفیت مطلوبی از متون دست اول تاریخی، بر میزان اعتبار استناد اثر نیز بیافزاید. در همین راستا ذکر نکات ذیل ضروری به نظر می‌رسد:

- اخبار بر اساس کلیدواژه قزوین استخراج شده‌اند. بنابراین اخبار محدود به حوزه‌ی جغرافیایی، فرهنگی و یا سیاسی ... قزوین نشده است. مثلاً خبری که مربوط به سان فوج ایلات قزوین در پایتخت است هم در دایره‌ی انتخاب قرار گرفته است. بدیهی است چنانکه مبانی برای تعیین محدوده‌ی قزوین (محدوده بر اساس حدود جغرافیایی خودی فرهنگی، تقسیمات سیاسی و ... تعریف می‌شود که در طول تاریخ نیز ثابت نیست) تبیین گردد، آنگاه امکان گزینش بر اساس محدوده‌ی قزوین نیز پدید خواهد آمد.

- تمامی اخبار مندرج در روزنامه‌ها که دارای کلید واژه قزوین (قزوینی) بوده‌اند، با مطالعه‌ی روزنامه‌ها، گردآوری شده و به نمایه‌ی روزنامه‌ها اکتفا نشده است. با وجود سعی بر دقت در مطالعه، امکان افتادگی هست که امید است با تذکر خوانندگان در آینده رفع گردد.

- منابع استفاده شده در این اثر، نسخه عکسی (افست) چاپ شده توسط مرکز اسناد و کتابخانه

ملی ایران است که مشخصات آنها در انتهای کتاب آمده است.

- علاقه‌مندان جهت آشنایی با منابع استفاده شده در این اثر می‌توانند به مقدمه‌ی نسخه‌ی چاپ شده‌ی منابع ذکر شده، رجوع نمایند.

- متن اخبار دقیقاً مطابق اصل خبر و بدون تغییر اقتباس شده است. بنابراین متن مطابق نگارش روزنامه انشاء شده و فاقد نقطه‌گذاری است. همچنین غلط‌های املایی اخبار نیز تصحیح نشده‌اند. به عنوان مثال می‌توان به (سیل)برخواست (صحیح: برخاست)، سپاسگذاری، خدمت‌گزار و شکرگذاری (صحیح: سپاس‌گزاری، خدمت‌گزاری و شکرگزاری) که به کرات مورد استفاده قرار گرفته، نهار (صحیح: ناهار) شلوق (صحیح: شلوغ) و... اشاره نمود.

- دلیل بهام‌های عدیده‌ای که در اعراب‌گذاری متن دیده می‌شود (اعراب مشخص نیست روی چه حرفی قرار گرفته و گاهی اعراب بیشتر جنبه تزئینی دارند) فقط تشدید و همزه مطابق متن اصلی در متن اعراب‌گذاری شده‌اند. در مواقع خاص به جهت تلفظ صحیح اسم خاص، اعراب‌گذاری شده است.

- در نگارش متن، حروف کاف و الف که در رسم‌الخط قدیم بدون سرکش بوده تصحیح شده‌اند. اما موارد دیگر مانند ذ به جای ای نیست (خانه به تناسب جمله، خانه‌ای خوانده می‌شود) و جمع کلماتی که به ه ختم شده‌اند (خانه‌ها به صورت خانه‌ها آمده است) به همان صورت آمده‌اند.

- تمامی خبرها به صورت کامل نقل شده است. اما خبرهای طولانی که بخشی از آن مربوط به قزوین نیست خلاصه شده است. در این حالت خبر به صورتی خلاصه شده تا مفهوم آن از دست نرود.

- در متن چنانچه خبری با ... شروع شده باشد به این معنی است که خبر پیشینه‌ای داشته که بی‌ارتباط با قزوین است. چنانچه ... در وسط متن دیده شود نمایانگر حذف بخشی از خبر بی‌ارتباط با قزوین بوده و در صورتی که ... در آخر خبر آمده باشد نشان از ادامه خبر دارد (بی‌ارتباط با قزوین).

- تمامی تاریخ‌ها از خود روزنامه استخراج شده و چنانچه برخی تاریخ‌ها با تاریخ میلادی بوده‌اند (روزنامه وقایع اتفاقیه/ روزنامه دولت علیه ایران/ روزنامه ایران/ شماره ۱ - ۳۳) از کتاب‌های "تقویم تطبیقی یک صد و چهل و یک ساله ایران" و "تقویم یک صد و پنجاه ساله تطبیقی" استخراج شده است.

- در بخش تاریخ اخبار، اسامی ماه‌های قمری که در روزنامه‌ها به صورت مختلف ضبط شده (جمادی‌الثانی/ جمادی‌الآخر) یکی شده است. (در تمام کتاب جمادی‌الثانی بکار رفته است) نام ماه‌های میلادی نیز بر اساس تلفظ فرانسه که در خود روزنامه‌ها بکار رفته تنظیم شده است.

- تمامی پانوشت‌ها از گردآورنده است.

- نمایه، شامل اسامی اشخاص، اماکن جغرافیایی و بناها، اقوام و دسته‌جات نظامی (که بخش قابل توجهی از اخبار را به خود اختصاص داده) می‌باشد که با توجه به رویکرد خاص مجموعه، نمایه‌ی واژگان مرتبط با قزوین دارای جزئیات بیشتری است. همچنین سه واژه آتش‌سوزی، زلزله و سیل، به دلیل اهمیت رخداد، به واژگان افزوده شده‌اند.

- نمایه اشخاص بر اساس اسم شهر (با توجه به اطلاعات گردآورنده) مرتب شده است. ترتیب نمایه دسته‌جات و ابنیه بر اساس گونه‌بندی صورت گرفته است. (توپچی، فوج...) (کوانسلا، عمارت...) اسامی کشورها، سرزمین‌ها، شهرها و ولایات، به صورت مستقیم و اسامی روستا، رودها، کوه‌ها و ... با گونه‌بندی در نمایه آمده است.

در پایان لازم می‌داند که از تمام کسانی که در پدید آمدن این اثر دخالت داشته‌اند تشکر نمایم. آقای مهندس نصرتی، شهردار محترم قزوین، آقای مهندس خزائی مدیرعامل محترم سازمان نوسازی و بهسازی قزوین، آقای مهندس رشوند و خانم مهندس قاسمی معاونت و کارشناس وقت معاون نوسازی و بهسازی قزوین، اعضای محترم شورای اسلامی شهر و هیئت مدیره سازمان نوسازی و بهسازی قزوین.

همچنین از آقای دکتر سراجی، آقای دکتر دبیرسیاقی و آقای حاج حسن رخشان‌فر که مرا در خواندن برخی کلمات مشکل و ساق‌بازی نمودند و آقایان نورمحمدی و میریها به جهت راهنمایی‌های مفیدشان برای تهیه این کتاب کمال تشکر را دارم.

امیدوارم این کتاب گامی در راستای گسترش پژوهش‌های بنیادین برداشته و به زودی مجلدات بعدی اخبار قزوین نیز در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد.

محمدزاد مرهیزکاری

۱۵ بهمن ۱۳۹۴ - ۲۰ ربیع‌الثانی ۱۴۳۵